

บทบาทในการบริหารการศึกษาของจุฬาราชมนตรี : กรณีศึกษา ฯพล ฯ อาซิส พัทธ์กุ่มพล

Chief of The Muslim in Thailand Role in Educational Administration

: A Case Study of His Excellency AZIZ PHITAKKUMPON

ศิริพร อนุสภา¹, ผศ.ดร.วรกาญจน์ สุขสดเขียว², ผศ.ดร.ประเสริฐ อินทร์กษ³, ผศ.ดร.จุฬิศพงษ์ จุฬารัตน์⁴

Siriporn Anusapha¹, Vorakarn Suksodkew², Prasert Intarak³, Julispong Jularat⁴

¹นิสิตการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

²ที่ปรึกษาหลัก รองคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ที่ปรึกษาร่วม หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

⁴ที่ปรึกษาร่วม หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบบทบาทในการบริหารการศึกษาของจุฬาราชมนตรี : กรณีศึกษา ฯพล ฯ อาซิส พัทธ์กุ่มพล เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยพหุวิธีและครอบคลุมเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์เอกสาร การศึกษาหลักฐานหรือข้อมูลที่มีอยู่ตามสภาพปกติ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุป แล้วนำเสนอโดยวิธีพรรณนา ผลวิจัยพบว่า

1. ที่มาของบทบาทในการบริหารการศึกษาของจุฬาราชมนตรี เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ในช่วงการดำเนินชีวิต มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ความประพฤติและบุคลิกภาพ และคุณสมบัติส่วนตัว รวมทั้งการให้ความสำคัญทางด้านการศึกษา

2. การใช้บทบาทในการบริหารการศึกษาของจุฬาราชมนตรี สรุปได้ 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

2.1 บทบาทด้านโรงเรียน ส่งเสริมการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างเป็นทางการให้มีคุณภาพและทั่วถึง มีบทบาทสำคัญในการบริหารโรงเรียนทั้งโรงเรียนคาทอลิก โรงเรียนปอเนาะ โดยสอนศาสนาควบคู่วิชาสามัญศึกษา ท่านมีหน้าที่บริหารและดูแลหลักสูตรเพื่อให้อยู่ในกรอบคำสอนของศาสนาอิสลาม

2.2 บทบาทด้านมุสลิม เป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างแก่มุสลิมโดยทั่วไป

2.3 บทบาทด้านคุณธรรมจริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม และมีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

2.4 บทบาทด้านศาสนา เป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย โดยให้คำปรึกษาและความเห็นต่อทางราชการเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบัญญัติศาสนาอิสลาม ประกาศผลการตรวจค้นทรัพย์เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนา ออกประกาศเกี่ยวกับวินัยตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม เป็นประธานอำนวยการจัดงานเมาลิดกลางแห่งประเทศไทย

2.5 บทบาทด้านเทคโนโลยี ประยุกต์นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งด้านการติดต่อสื่อสารเพื่อให้สะดวกรวดเร็ว รวมทั้งสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนทุกระดับในการใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : จุฬาราชมนตรี บทบาทในการบริหารการศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to acknowledge the chief of the muslim in Thailand role in educational administration :a case study of his excellency AZIZ PHITAKKUMPON. The information was collected by multiple methods and the study covered the life history, document analysis, studied on evidences or existing data under normal conditions, participant observation and interview. Data were analyzed by using content analysis and conclusions and presented by descriptive. The research results were shown as following;

1. Source of the chief of the muslim in Thailand role in educational administration was born from the experience acquired over the period during the past of life. The key elements included knowledge, ability, behavior and personality as well as private properties and the importance of education.

2. The implementation of the chief of the muslim in Thailand role in educational administration was concluded into five aspects as below;

2.1 School aspect. Promoted education management in the school system officially in order to get thoroughly quality. Played a key role in the management of schools both Tadika School and Pono School by teaching religious alongside the general subjects. He was responsible for administration and curriculum monitoring to be in the teachings of Islam.

2.2 Muslim aspect. He respected the religion of Islam strictly and acted as example to general Muslims.

2.3 Ethics aspect. Conducted along with principles and presented ethical leadership.

2.4 Religion aspect. Be leader of Islamic Affairs in Thailand by consulting and commenting on the government about Islam, appointing a panel of experts to advise on Islamic law, announcement of the moon to determine the holy days, issuing on diagnose according to Islamic principle and be a president of events on Maulid central Thailand.

2.5 Technology aspect. Innovative and technologies applications used to assist in the work and solve problems such as quick and easy communication included depictions of ethics for youth at all levels to use technology appropriately and effectively.

Keywords : Chief of The Muslim in Thailand, Role in Educational Administration

บทนำ

“จุฬาราชมนตรี” เป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย และเป็นตำแหน่งฝ่ายมุสลิมให้ข้อปรึกษาด้านศาสนาอิสลามแก่รัฐบาลไทย โดยเฉพาะแก่กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงวัฒนธรรม มีประวัติมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ในทำเนียบศักดิ์นาของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทำเนียบตำแหน่งขุนนาง ซึ่งในชั้นหลังเรียกว่า “กรมท่าขวา” มี “พระจุฬาราชมนตรี” เป็นหัวหน้าฝ่ายแขก คู่กับ “หลวงโซฎีกราชเศรษฐี” หัวหน้าฝ่ายจีน หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองตำแหน่งจุฬาราชมนตรีได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์และเป็นคนในสายสกุลเจอะหมัดที่นับถือนิกายชีอะฮ์ตามลำดับเปลี่ยนมาเป็นการเลือกตั้งโดยตัวแทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและผู้ที่ได้รับเลือกเป็นผู้นับถือนิกายสุหนี่ซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของมุสลิมในประเทศไทย เริ่มแรกในรัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์ ได้รื้อฟื้นตำแหน่งจุฬาราชมนตรีเมื่อ พ.ศ. 2488 โดยให้เป็นที่ปรึกษาราชการขององค์พระมหากษัตริย์ ในด้านกิจการศาสนาอิสลาม จนกระทั่ง พ.ศ. 2491 รัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้เปลี่ยนให้จุฬาราชมนตรีเป็นที่ปรึกษากฎหมายการศาสนาในกระทรวงศึกษาธิการ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ได้มีการระบุไว้ในกฎหมายนี้ว่า จุฬาราชมนตรีเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย ซึ่งมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ 1. ให้คำปรึกษาและความเห็น ต่อทางราชการเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม 2. แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบัญญัติศาสนาอิสลาม 3. ประกาศผลการตรวจจันท์เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนา 4. ออกประกาศเกี่ยวกับวินัยจันตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม และ 5. เป็นประธานอำนวยการจัดงานเมาลิดกลางแห่งประเทศไทย [1]

กฎหมายฉบับนี้ ยังให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยให้เป็นกิจลักษณะ โดยมีจุฬาราชมนตรีเป็นประธานและกรรมการอื่นจากผู้แทนของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและกรรมการที่จุฬาราชมนตรีเสนอชื่อ ซึ่งจะมิบทบาทในด้านการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม ขณะที่สำนักจุฬาราชมนตรีนั้นเป็นหน่วยธุรการของจุฬาราชมนตรีหลังจากประกาศใช้กฎหมายดังกล่าวไม่นาน นายประเสริฐ มะหะหมัดจุฬาราชมนตรีในขณะนั้นได้ถึงแก่อนิจกรรม และผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นจุฬาราชมนตรีคนต่อมาคือ นายสวาสดิ์ สุมาลยศักดิ์ ขณะมีอายุได้ 82 ปีเศษ ซึ่งเป็นจุฬาราชมนตรีคนแรกที่ได้รับการเลือกตั้งตามกฎหมายฉบับนี้ โดยดำรงตำแหน่งจนถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2553 และวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 ที่ประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทั่วประเทศได้มีมติให้นายอาซิส พิทักษ์คุมพลเป็นผู้สมควรดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรีต่อจากนายสวาสดิ์ สุมาลยศักดิ์ และได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นจุฬาราชมนตรีคนที่ 18 เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2553 [2]

ระบบการศึกษาในทัศนะของอิสลามไม่ใช่แค่การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ หรือทักษะจากชนรุ่นหนึ่งไปยังชนอีกรุ่นหนึ่ง แต่ในอิสลามการศึกษาที่มีความหมายที่กว้างและครอบคลุมทุกด้าน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพในทุกๆ ด้าน อีกทั้งเป็นการอบรมและบ่มเพาะสติปัญญา ร่างกายและจิตวิญญาณ เพื่อผลิตมนุษย์ที่สมบูรณ์ [9] การนำหลักคำสอนของศาสนามาประยุกต์ใช้ในการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การบริหารการศึกษาของประเทศไทยจึงมี “ศาสนา” เป็นหลักการที่สำคัญ ประเทศไทยซึ่งเป็นที่รวมของศาสนาต่างๆ ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์ ขงจื้อ เต๋า ซิกข์ หรือแม้กระทั่งความเชื่อดั้งเดิมที่เกี่ยวกับการนับถือผีสาวเทวดา การบูชาบรรพบุรุษและความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ก็ตาม ถึงอย่างไรก็ตามไม่ปรากฏว่าในระยะเวลายาวนานของการเป็นชาติ ความขัดแย้งทางศาสนาจะเกิดขึ้นและขยายตัวลุกลามจนเกินความสามารถในการแก้ไขของคนในชาติ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภ์ ที่ทรงเกื้อหนุนอุปถัมภ์ให้ความสงเคราะห์แก่ศาสนาและศาสนิกชนทั่วไปอย่างเสมอภาค รวมทั้งคนไทยเองก็ดำรงตนอยู่ในความเป็นผู้ปราศจากวิหิงสาด้วยการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ดังนั้นความ

เชื่อและหลักคำสอนในศาสนาต่างๆ จึงสามารถเผยแพร่และได้รับการยอมรับจากประชาชนคนไทยอย่างเสรี จนมีการยอมรับกันโดยทั่วไป ถึงกระนั้นก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่าคนไทยทั้งหลายไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตามก็ยังคงให้ความสำคัญกับโศกนาฏกรรมตลิ่งฟ้าอยู่ไม่น้อย ลักษณะที่เป็นเช่นนี้จึงทำให้คนไทยหลอมรวมกันจนทำให้มีกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจนมีโลกทัศน์ ชีวทัศน์และมโนทัศน์ตรงกันจนน่าประหลาด [3]

“ศาสนาอิสลาม” เป็นคำในภาษาอาหรับมีความหมายทางศาสนาว่า การยอมตายและจงรักภักดีต่ออัลเลาะห์พระเจ้าองค์เดียว แต่เนื่องจากคำว่าอิสลามมีที่มาจากคำว่า สะลาม ซึ่งหมายความว่า สันติ ดังนั้น จึงมีผู้แปลอิสลามว่า สันติ เพียงอย่างเดียว ซึ่งอันที่จริงไม่ใช่คำแปลที่สมบูรณ์ที่สุดนัก เพราะสันติเป็นเพียงจุดมุ่งหมายในบรรดาจุดมุ่งหมายทั้งหลายของอิสลามเท่านั้น ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่า “มุสลิม” คือ ผู้ที่ยอมตายตามและจงรักภักดีต่อพระเจ้าองค์เดียว คือ พระอัลเลาะห์ อิสลามเป็นศาสนาของพระเจ้าไม่ได้เป็นศาสนาของศาสดาใดศาสดาหนึ่ง แม้ศาสดามุฮัมมัดเองก็เป็นเพียงศาสนทูตของพระเจ้าเท่านั้น เจกเช่นที่ อับราฮัม (อิบรอฮีม) โมเชส (มูซา) และเยซูคริสต์ (อีซา) เคยเป็นมาก่อน ศาสดามุฮัมมัด ประสูตเมื่อวันที่ 12 เดือนรบีอุลเอาวัล ราวปลายปี ค.ศ. 570 ที่นครเมกกะ เป็นบุตรคนเดียวของนายอับดุลเลาะห์และนางามีนะฮ์ในตระกูลฮาซิม บิดาเสียชีวิตเมื่อศาสดามุฮัมมัดอยู่ในครรภ์มารดา ครั้นมีอายุ 6 ขวบมารดาที่สิ้นชีวิตไปอีก ศาสดามุฮัมมัดจึงตกอยู่ในการปกครองของปู่และอาบุดอเลาะฮ์เป็นลุงตามลำดับ แม้ท่านศาสดามุฮัมมัดจะเป็นเด็กกำพร้าแต่ลูกก็ให้การดูแลเป็นอย่างดีและยุติธรรม จนศาสดามุฮัมมัดเป็นเด็กที่แข็งแรงอดทนและสู้ชีวิต ศาสดามุฮัมมัดมีชีวิตครอบครัวกับนางคอดีซะฮ์ ธนบดีหม้ายผู้มีอายุมากกว่าท่านศาสดามุฮัมมัดถึง 15 ปี และมีบุตรด้วยกัน 6 คน เป็นชาย 3 คน และหญิง 3 คน แต่ส่วนเสียชีวิตตั้งแต่เยาว์วัยทั้งสิ้นเมื่ออายุย่างเข้า 40 ปี ศาสดามุฮัมมัดเริ่มไคร่ครวญถึงสภาพสังคมที่ย่ำแย่และเหตุการณ์ต่างๆ ที่ทำให้เศร้าใจและรันทดอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งปลีกเวลาไปใช้ชีวิตในถ้ำเฮอิรอตซึ่งอยู่ห่างจากเมกกะไปทางเมืองมาดีนะฮ์ประมาณ 3 ไมล์ จวบจนศาสดามุฮัมมัดได้รับการแจ้งให้รู้ความจริงหรือ “วาฮีย์” (คำสั่งของพระเจ้า) ในวันหนึ่งและเริ่มเผยแพร่ศาสนาอิสลามของพระเจ้า ผ่านคัมภีร์อัลกุรอานตั้งแต่วันนั้น ชีวิตของท่านศาสดามุฮัมมัดอวสานลงด้วยอาการประชวร ในวันจันทร์ที่ 12 ค.ศ. 633 ปีฮิจเราะห์ที่ 11 สิริรวมอายุได้ 63 ปี [1] สำหรับหลักการสำคัญของอิสลามนั้น คือ การให้ความสำคัญอันทัดเทียมระหว่างชีวิตในโลกปัจจุบันกับชีวิตในโลกอนาคต แต่เน้นการสะสมความดีและห่างไกลความชั่วทั้งหลาย และสอนให้มนุษย์มีความรับผิดชอบต่อสิทธิส่วนรวม อิสลาม เน้นหลักการสำคัญ คือ หลักศรัทธา ประกอบด้วยหลัก 6 ประการคือ ศรัทธาในเอกภาพของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า ศรัทธาในเทวทูตของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า ศรัทธาในพระคัมภีร์ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า ศรัทธาในศาสนทูตและศาสดาต่างๆ ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า ศรัทธาต่อวันสุดท้ายและวันเกิดใหม่ และศรัทธาในพระลิขิตของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า หลักปฏิบัติประกอบด้วยหลัก 5 ประการ คือ การปฏิญาณตนและประกาศศรัทธา การบำเพ็ญนมาสการการถือศีลอด การบริจาคทาน (ซะกาต) ตามเกณฑ์ที่กำหนด และการเดินทางไปบำเพ็ญฮัจญ์ หลักคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วยวิธีทางดำเนินชีวิต หลักความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันไว้เป็นแบบอย่างให้ยึดถือปฏิบัติ เพื่อการเป็นมุสลิมที่ดีอีกหลายประการ [4]

การพิจารณาเลือกสรรบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรีนั้น พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามได้กำหนดที่มาของจุฬาราชมนตรีไว้ตามมาตรา 6 ซึ่งบัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจุฬาราชมนตรีคนหนึ่ง เพื่อเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย ให้หน้ายกรัฐมนตรีนำชื่อผู้ที่จะดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรี ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากกรรมการอิสลามจังหวัดทั่วประเทศขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายภายในกำหนด 30 วัน เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นจุฬาราชมนตรี” [5]

ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงต้องเริ่มต้นด้วยการเรียนรู้อัลกุรอานเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชาติเพราะการศึกษาในอิสลามเป็นการสร้างคน

ให้มีความสมบูรณ์และมีความสำเร็จตามความประสงค์ของอัลลอฮ์โดยให้ทุกคนสามารถปฏิบัติตนเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทน (เกาะลีฟะห์) ของอัลลอฮ์การศึกษาในอิสลามจึงเป็นการสร้างความองงามและความเจริญให้แก่มนุษย์เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทุกๆด้านทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยปรัชญาการศึกษาในอิสลามเป็นความพยายามที่จะให้มนุษย์มีความศรัทธาในปรัชญาชีวิตที่ได้กล่าวมาข้างต้นโดยอาศัยสติปัญญาและสัญชาตญาณอันดั้งเดิมของมนุษย์เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งปรัชญาการศึกษาในอิสลามเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สอนให้มนุษย์รู้จักตัวเองก่อนที่จะทำ ความเข้าใจกับสิ่งรอบข้าง เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งว่าระบบการศึกษาปัจจุบันมุ่งเพียงสั่งสอนให้มนุษย์มีความเชี่ยวชาญและ เข้าถึงในทุกสิ่งทุกอย่างยกเว้นตัวมนุษย์เอง [6] จุฬาราชมนตรีจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษาของไทยให้ เจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษายบทบาทในการบริหารการศึกษาของจุฬาราชมนตรี : กรณีศึกษา ๑.พลเอกอาศิส พิทักษ์คุมพล เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อทราบบทบาทในการบริหารการศึกษาของจุฬาราชมนตรี : กรณีศึกษา ๑.พลเอกอาศิส พิทักษ์คุมพล

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยสัมภาษณ์จุฬาราชมนตรี ผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับบทบาทในการบริหารการศึกษาของ จุฬาราชมนตรีจำนวน 12 คน เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และใช้วิธีการสังเกต จดบันทึกการสัมภาษณ์และลง ภาคนามเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สังเกต มาสรุปด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำมาเขียนเป็น ความเรียงประกอบการพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ที่มาของบทบาทในการบริหารการศึกษาของจุฬาราชมนตรี : กรณีศึกษา ๑.พลเอกอาศิส พิทักษ์คุมพล

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

จากการศึกษาประวัติชีวิตของ๑.พลเอกอาศิส พิทักษ์คุมพลเกี่ยวกับบทบาทในการบริหารการศึกษาของจุฬาราชมนตรี เห็นได้ว่าบทบาทในการบริหารต่างๆ ของ๑.พลเอก อาศิส พิทักษ์คุมพลทั้งที่อยู่ในกรอบทฤษฎีของนาเดลและเฮอร์เชย์ &บลันชาร์ดและที่อยู่นอกเหนือจากกรอบทฤษฎีของนักวิชาการได้เริ่มพัฒนาขึ้นโดยลำดับในลักษณะของการสั่งสม ประสบการณ์ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในช่วงชีวิต สรุปได้ 4 ประการคือ ความรู้ ความสามารถ ความประพฤติและบุคลิกภาพ และคุณสมบัติส่วนตัว องค์ประกอบที่สำคัญของบทบาทในการบริหารการศึกษา คือ การให้ความสำคัญทางการศึกษา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้ ๑.พลเอก อาศิส พิทักษ์คุมพลมีบทบาทในการบริหารการศึกษา และเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการ บริหารงานด้านการศึกษาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป ที่มาของบทบาทในการบริหารการศึกษา มีดังนี้ 1) ด้าน ความรู้ พบว่า ๑.พลเอก อาศิส พิทักษ์คุมพลเป็นบุคคลที่มีความรู้ดี เฉลียวฉลาด โดยท่านจะศึกษาสายสามัญและยังศึกษา ทางด้านศาสนาในประเทศแล้วท่านยังไปศึกษาต่อทางด้านศาสนาที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย 2) ด้านความสามารถ เป็นผู้มี ความสามารถหลากหลายทั้งด้านการพัฒนาทางการศึกษา การศาสนา และการเมือง จนได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ เป็นสมาชิกวุฒิสภาสัดส่วนผู้นำศาสนาอิสลาม นอกจากนั้นแล้วยังเป็นที่ปรึกษากระทรวงศึกษาธิการในการจัดทำหลักสูตร อิสลามศึกษาเพื่อใช้ในสถานศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) เพื่อศึกษาปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว และได้รับการ คัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรี 3)ด้านความประพฤติ เป็นผู้มี ความประพฤติเรียบร้อยสมควรเป็นแบบอย่างแก่

ประชาชนโดยทั่วไป อยู่ในกรอบศีลธรรมและคุณธรรมอย่างดีมาโดยตลอด อีกทั้งช่วยเหลืองานสาธารณะประโยชน์อื่นอีกมากมาย จนเป็นที่ประจักษ์กับบุคคลทั่วไป และ4) บุคลิกภาพและคุณสมบัติส่วนตัว เป็นคนสุภาพเรียบร้อยอ่อนโยน นำเลื่อมใสศรัทธา และมีธรรมาจริยธรรมดี

ตอนที่ 2 การใช้บทบาทในการบริหารการศึกษาของจุฬาราชมนตรี : กรณีศึกษา ฯพณฯ อาศิส พิทักษ์คุมพล สรूपได้ดังต่อไปนี้

การใช้บทบาทในการบริหารการศึกษาของ ฯพณฯ อาศิส พิทักษ์คุมพล ได้รับการยอมรับจากชุมชนซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า การสังเกต รวมทั้งประสบการณ์ ความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ หรือจากสื่อต่างๆ การเป็นผู้นำแบบบอกทุกอย่าง ทั้งผู้นำแบบขายความคิด ผู้นำแบบเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม และผู้นำแบบมอบหมายงานให้ทำ นอกจากนี้การใช้บทบาทในการบริหารการศึกษาที่สำคัญของจุฬาราชมนตรี สรूपได้ ดังนี้

1) โรงเรียน ส่งเสริมการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างเป็นทางการให้มีคุณภาพและทั่วถึง มีบทบาทสำคัญในการบริหารโรงเรียนทั้งโรงเรียนคาทอลิก โรงเรียนปอเนาะ โดยสอนศาสนาควบคู่วิชาสามัญศึกษา ท่านมีหน้าที่บริหารและดูแลหลักสูตรเพื่อให้อยู่ในกรอบคำสอนของศาสนาอิสลาม

2) มุสลิม เป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างแก่มุสลิมโดยทั่วไป

3) คุณธรรมจริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม โดยตระหนักรู้ถึงคุณค่าความเป็นบุคคล และความเชื่อมั่นพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ และเป้าหมายของบุคคล ยอมรับความคลุมเครือความไม่แน่นอนว่าจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจเชิงจริยธรรม ยอมรับผลทางด้านลบที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจเชิงจริยธรรมถึงแม้ว่าจะใช้วิธีการค้นหาและแก้ปัญหา ตลอดจนการตัดสินใจสิ่งการที่มีคุณภาพแล้วก็ตาม แสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงในการตัดสินใจเชิงจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมให้สอดคล้องกับหลักจริยธรรม และมีการสื่อสารที่กระชับ โปร่งใส เป็นไปตามความคาดหวังทางด้านพฤติกรรมและจริยธรรม

4) ศาสนา เป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย โดยให้คำปรึกษาและความเห็นต่อทางราชการเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบัญญัติศาสนาอิสลาม ประกาศผลการดูดวงจันทร์เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนา ออกประกาศเกี่ยวกับวินัยจรรยาบรรณแห่งศาสนาอิสลาม เป็นประธานอำนวยการจัดงานเมาลิดกลางแห่งประเทศไทย

5) เทคโนโลยี ประยุกต์นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งด้านการติดต่อสื่อสารเพื่อให้สะดวกรวดเร็ว รวมทั้งสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนทุกระดับในการใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

1. ที่มาของบทบาทในการบริหารการศึกษาของจุฬาราชมนตรี : กรณีศึกษา ฯพณฯ อาศิส พิทักษ์คุมพล ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ด้านความรู้ พบว่า ฯพณฯ อาศิส พิทักษ์คุมพลเป็นบุคคลที่มีความรู้ดี เฉลียวฉลาด โดยท่านจะศึกษาสายสามัญและยังศึกษาทางด้านศาสนาในประเทศแล้วท่านยังไปศึกษาต่อทางด้านศาสนาที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย 2) ด้านความสามารถ เป็นผู้มีความสามารถหลากหลายทั้งด้านการพัฒนาทางการศึกษา ศาสนา และการเมือง จนได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ เป็นสมาชิกวุฒิสภาสัดส่วนผู้นำศาสนาอิสลาม นอกจากนั้นแล้วยังเป็นที่ยกย่องสรรเสริญในการจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษาเพื่อใช้ในสถานศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการอิสระเพื่อความสามานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) เพื่อศึกษาปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว และได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรี 3) ด้านความประพฤติ เป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อยสมควรเป็น

แบบอย่างแก่ประชาชน โดยทั่วไป อยู่ในกรอบศีลธรรมและคุณธรรมอย่างดีมา โดยตลอด อีกทั้งช่วยเหลืองานสาธารณะประโยชน์อื่นอีกมากมาย จนเป็นที่ประจักษ์กับบุคคลทั่วไป และ 4) บุคลิกภาพและคุณสมบัติส่วนตัว เป็นคนสุภาพเรียบร้อย อ่อนโยน นำเลื่อมใสศรัทธา และมีอัธยาศัยไมตรีดี โดยองค์ประกอบของที่มาทั้งสี่ด้านเกิดจากการหล่อหลอม ปลูกฝังจากกรอบธรรมเลี้ยวคูทางบ้านในสภาพแวดล้อมที่ดี จากการศึกษาใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเองสะสมเป็นประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ และบุคลิกภาพ และคุณสมบัติส่วนตัวนั้น ก่อนข้างจะสอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการส่วนใหญ่ มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอเกี่ยวกับปัจจัยในการเข้าสู่บทบาทการบริหารการศึกษา ได้แก่ การบริหารจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิผลตามที่คาดหวัง ยังต้องอาศัยเงื่อนไขสำคัญ ทั้งด้านการปลูกฝังอบรม การเลี้ยงดู [7], [8]

2. การใช้บทบาทในการบริหารการศึกษาของฯพณฯ อาคิส พิทักษ์कुมล พบว่า มีการใช้บทบาท 5 ด้าน ดังนี้

1) บทบาทด้านโรงเรียน ส่งเสริมการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างเป็นทางการให้มีคุณภาพและทั่วถึง มีบทบาทสำคัญในการบริหารโรงเรียนทั้งโรงเรียนดัดศึกษา โรงเรียนปอเนาะ โดยสอนศาสนาควบคู่วิชาสามัญศึกษา รวมทั้งบริหารและดูแลหลักสูตรเพื่อให้อยู่ในกรอบคำสอนของศาสนาอิสลาม

2) บทบาทด้านมุสลิม เป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างแก่ผู้นับถือศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมโดยทั่วไป

3) บทบาทด้านคุณธรรมจริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม โดยตระหนักถึงคุณค่าความเป็นบุคคล และความเชื่อขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ และเป้าหมายของบุคคล ยอมรับความคลุมเครือความไม่แน่นอนว่าจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจเชิงจริยธรรม ยอมรับผลทางด้านลบที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจเชิงจริยธรรม ถึงแม้ว่าจะใช้วิธีการค้นหาและแก้ปัญหา ตลอดจนการตัดสินใจสั่งการที่มีคุณภาพแล้วก็ตาม แสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงในการตัดสินใจเชิงจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมให้สอดคล้องกับหลักจริยธรรม และมีการสื่อสารที่กระฉ่าง โปร่งใส เป็นไปตามความคาดหวังทางด้านพฤติกรรมและจริยธรรม

4) บทบาทด้านศาสนา เป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย โดยให้คำปรึกษาและความเห็นต่อทางราชการเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบัญญัติศาสนาอิสลาม ประกาศผลการดูดวงจันทร์เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนา ออกประกาศเกี่ยวกับวินัยตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม เป็นประธานอำนวยการจัดงานเมาลิดกลางแห่งประเทศไทย

5) บทบาทด้านเทคโนโลยี ประยุกต์นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งด้านการติดต่อสื่อสารเพื่อให้สะดวกรวดเร็ว รวมทั้งสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนทุกระดับในการใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

โดยที่บทบาทด้านโรงเรียนเป็นบทบาทสำคัญเพราะเป็นการสร้างคนและพัฒนาสังคมที่สำคัญยิ่ง “อิสลาม” ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาโดยตระหนักว่าการจัดการศึกษาที่ถูกต้องนั้นจะต้องเป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถของมนุษย์ไปพร้อมกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เพราะปรัชญาอิสลามย้ำเตือนเสมอว่า การศึกษาเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคน และเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินไปตลอดชีวิต ดังฮะดีษของท่านศาสดามุฮัมมัด (ซล.) กล่าวว่า “การศึกษาเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคน” และท่านศาสดามุฮัมมัด (ซล.) ได้เสนอแนะอีกว่า “จงศึกษาตั้งแต่ออยู่ในเปลจนถึงหลุมฝังศพ” รายงาน โดยดร์มีซี และใช้หลักปฏิบัติตามคำสั่งของท่านศาสดามุฮัมมัด (ซล.) ที่กล่าวไว้ว่า “ให้ศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม” โรงเรียนคือ สถานที่สำหรับฝึกสอนนักเรียนภายใต้การดูแลของครูหรืออาจารย์ มีระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาภาคบังคับ หลักธรรม “โรงเรียน” นับเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ในการสร้างคนและพัฒนาสังคมที่สำคัญยิ่ง “อิสลาม” ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาโดยตระหนักว่า การจัดการศึกษาที่ถูกต้องนั้นจะต้องเป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถของมนุษย์ไปพร้อมกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เพราะปรัชญาอิสลามย้ำเตือนเสมอว่า การศึกษาเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคน และเป็นกระบวนการที่

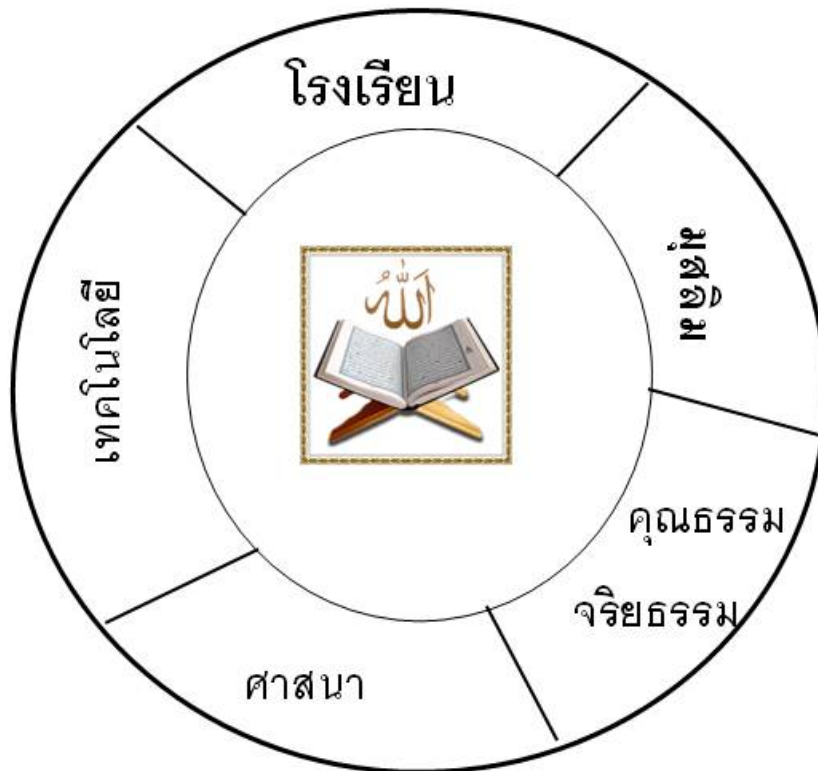
ต้องดำเนินไปตลอดชีวิต และท่านศาสตราจารย์หม่อม (ชล.) ได้กล่าวอีกว่า “พวกเจ้าจงให้เกียรติลูกๆของพวกเจ้า และจงให้การอบรมสั่งสอนที่เช่นกัน ครู อาจารย์ก็เป็น พ่อแม่คนที่สองของศิษย์ก็จะต้องจัดการศึกษาให้เพียงพอกับศิษย์ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อเขาจะได้ใช้ชีวิตในสังคมอย่างสมบูรณ์” และท่านศาสตราจารย์ได้กำชับให้เราศึกษา ถึงแม้ว่าความรู้ที่นั่นจะอยู่แสนไกล ความว่า “จงแสวงหาความรู้เถิด ถึงความรู้นั้นจะอยู่ถึงเมืองจีน” ท่านมีส่งเสริมให้ชวนชายแสวงหาความรู้ ถึงแม้จะต้องเดินทางในดินแดนที่แสนไกลเพื่อให้ได้มาซึ่งการศึกษา เราที่เป็นครูก็เช่นกันความรู้นั้นก็จะอยู่ไกลแสนไกลแค่ไหนก็ต้องชวนชายที่จะหาเพื่อที่จะได้เพิ่มพูนความรู้และสอนบรรดาลูกศิษย์ให้เขาได้รู้จักใช้ชีวิตที่ถูกต้อง[9]

บทบาทด้านมุสลิม นับว่าสำคัญเพราะผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นผู้รักสงบผู้รับใช้พระเป็นเจ้า เป็นผู้ที่ยอมตายตามและจงรักภักดีต่อพระเจ้าองค์เดียว คือ พระอัลเลาะห์ [10] การนำหลักคำสอนของศาสนามาประยุกต์ใช้ในการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การบริหารการศึกษาของประเทศไทยจึงมี “ศาสนา” เป็นหลักการที่สำคัญ

บทบาทด้านคุณธรรมจริยธรรม นับว่าเป็นบทบาทสำคัญของจุฬาราชมนตรี เพราะคุณธรรมจริยธรรมเป็นคุณงามความดีที่กระทำลงไปด้วยความมีสำนึกดีในจิตใจ โดยได้ยึดถือปฏิบัติจนเป็นความเคยชินกันมาช้านาน อันเป็นลักษณะนิสัยที่พึงประพฤติปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่สังคมถูกต้องตามจารีตประเพณีของตนเองผู้อื่นและสังคมโดยรวม คุณธรรมจริยธรรม มีองค์ประกอบที่สำคัญทั้ง 3 ข้อ คือ 1. ตัรบียะฮ์ หมายถึง การอบรม การขัดเกลาจิตใจ 2. ตะอ์ลีม์ หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ทางศาสนาและความรู้ทางโลก และ 3. ตะอ์อับ หมายถึง การอบรมบ่มนิสัยให้มีคุณธรรม จริยธรรมและมีระเบียบวินัยซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ [11] อีกทั้งท่านมีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเพราะเป็นผู้นำที่มีความน่าไว้วางใจจะประกอบด้วยความซื่อสัตย์ ยึดมั่นคุณธรรม และความถูกต้อง เป็นบุคคลน่าเชื่อถือ มีความจงรักภักดี (Loyalty) มีความตั้งใจและความเต็มใจที่จะปกป้องและรักษาหน้าบุคคลอื่น และเป็นคนเปิดเผย (Openness) [12]

บทบาทด้านศาสนา ท่านเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย โดยให้คำปรึกษาและความเห็นต่อทางราชการเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบัญญัติศาสนาอิสลาม ประกาศผลการตรวจจันท์เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนา ออกประกาศเกี่ยวกับวินิจฉัยตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม เป็นประธานอำนวยการจัดงานเมาลิดกลางแห่งประเทศไทย ที่เป็นเช่นนี้เพราะท่านเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับ รวมทั้งได้จัดวางระบบการบริหารงานที่ชัดเจน มีโครงสร้างการบริหารเป็นกรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรมการกลางอิสลามประจำจังหวัด และกรมการกลางอิสลามประจำมัสยิด และใช้หลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาศาสนาอย่างต่อเนื่องเป็นผลทำให้ได้รับการยอมรับในการเป็นผู้นำศาสนาอิสลาม

บทบาทด้านเทคโนโลยี ประยุกต์นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งด้านการติดต่อสื่อสารเพื่อให้สะดวกรวดเร็ว รวมทั้งสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนทุกระดับในการใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะปัจจุบันเทคโนโลยีได้เป็นที่สนใจของคนทั่วไปทุกสาขา เทคโนโลยีจึงเป็นที่แพร่หลายและนำมาใช้ในการทำงานและในชีวิตประจำวัน ท่านจึงให้ความสำคัญของเทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้ในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งด้านการติดต่อสื่อสารเพื่อให้สะดวกรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดที่สรุปว่าเทคโนโลยีช่วยให้เกิดความคิดและ โครงการใหม่ๆ ในการพัฒนาตนเองหรือองค์กร รวมทั้งด้านศาสนา เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ พัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ความพร้อมเพริช เพื่อให้สามารถแสวงหาความรู้ได้ทุกที่ ทุกโอกาส [13] ซึ่งเป็นลักษณะของผู้บริหารการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานต้องนำเทคโนโลยีมาช่วยในการบริหารงาน[14] สรุปได้ว่าบทบาทในการบริหารการศึกษาของจุฬาราชมนตรี : กรณีศึกษา ฯพณฯ อาศิส พิทักษ์คุมพล มีความเหมาะสมกับสถานการณ์เพราะ ฯพณฯ อาศิส พิทักษ์คุมพล มีบทบาทในการที่จะพัฒนาการศึกษาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนทุกระดับได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ดังแผนภาพด้านล่าง

ภาพประกอบ บทบาทในการบริหารการศึกษาของจุฬาราชมนตรี : กรณีศึกษา 4 หน่วยงานอิสลาม พิทักษ์कुมพล เอกสารอ้างอิง

- [1] วิโรจ นาคชาติ. (2551). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา.
- [2] สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย. (2559). *กิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2559, จาก <http://www.cicot.or.th/>.
- [3] ชยพล เพชรพิมล. (2556). *ทฤษฎีบริหารมี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- [4] อิมรอน มะลูลีม. (2551). *ความรู้เบื้องต้นวิชาตะเซาฟูฟ*. กรุงเทพฯ : ส.วงศ์เสงี่ยม.
- [5] การ์ิม อับดุลเลาะห์. (2550). *คู่มือมุสลิมเบื้องต้น (ตามแนวสุนนะห์วัลญะมาอะห์)* กรุงเทพฯ: ส. วงศ์เสงี่ยม.
- [6] อีสมาอีลลูฟีจะปะเกีย. (2559) *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมุสลิม*. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2559, จาก <http://www.smiana.wordpress.com>
- [7] Gomez-Mejia, Luis R.; David B. Balkin; Robert L. Cardy. (2008). *Management: People, Performance, Change*, 3rd edition. New York: Sage.
- [8] Stoner, James A.F. (1995). *Management* (sixth edition)., New Jersey: Prentice Hall.
- [9] ศูนย์อิสลาม (2559). *สาขียเกี่ยวกับการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 14 ธ.ค.2559, จาก <http://southernmuslim.blogspot.com>
- [10] Nasr, Seyyed Hossein. (2008). *Islamic Spirituality : Foundations*. London: Routledge.
- [11] Esposito, John L. (2006). *The Oxford History of Islam*. London: Oxford University Press.
- [12] Lewis, Barnard; Churchill, Buntzie Ellis. (2009). *Islam: The Religion and The People*. London : Wharton School

Publishing.

- [13] Karim, Shafiel A. (2010). *The Islamic Moral Economy: A Study of Islamic Money and Financial Instruments*. Florida: Brown Walker Press.
- [14] Israeli, Raphael. (2002). *Islam in China*. . United States of America: Lexington Books.